

{דין טומאת בית הסתרים בנגיעה בטמא}

גמ'. אמר ר"ל וכו' וכאן בסוגיין מקור לדין טומאת בית הסתרים, וקמ"ל דאפי' בהיסט נמי אם הקנה בקומטו של הזב טהור. ומקור דין טומאת ביה"ס לרש"י נלמד מכאן דהיסט נתמעט כמו ידיו מאבראי, ואפקיה בלשון נגיעה וא"כ ה"ה לכל מגע צ"ל מאבראי. אבל תוס' נקטו דכל מגע ידענין מעצם לשון מגע, וחידוש הוא בדין היסט דג"כ נתמעט.

ולמעשה בעיקר דין טומאת בית הסתרים יש להדגיש דמבואר כאן בסוגיין דדין ביה"ס הוא ל"ד אם הטומאה נוגע בביה"ס של הטהור, אלא אפי' אם הטהור נוגע בביה"ס של הזב או של המצורע נמי הדין כן, ותוס' כתבו דין זה להדיא דדין גילוי הוא בין לגבי נגיעה בטהור ובין בנגיעת הטהור בטמא. וזה באמת מוכח בסוגיין בהיסט דמאחר דאפקיה בלשון נגיעה טהור, וכאן הוא חסרון מצד המגע בבית קומטו של הטמא הזב, ומבואר דבמגע שם נמי לא נטמא.

ולא מצינו להדיא דין זה בסוגיות הש"ס, ורק רש"י מבואר כן ג"כ בסוגיית הגמ' בחולין (עא, ב) ע"ש. ורק יש להעיר דדין א' אינו מפורש בסוגיא, מה הדין אם הקנה בידו של זב ונגע בקומטו של הטהור, דמצד הזב אין כאן חסרון, האם טהור דנוגע בקומטו של טהור, או כיון דהטומאה מדין היסט ומטמא כל"ה דהוי כאילו נגע בכולו, אפשר נמי כאן יש לדון כאילו נגע בכולו וגם בחלק פנימי של הטהור וטמא, ודוק.

{איסור לבלוע תרומה בטומאה}

אוחז והתניא וכו'. בתוס' הרא"ש הקשה מה הקושי הלא יש איסור תורה של משמרת דלא יטמא התרומה, וא"כ ודאי דוחה איסור דרבנן זו של אחיזת האמה. ובחשק שלמה בגליון תי' דאם הוא איסור חמור של השחתת זרע לבטלה ל"ק, וכן שב וא"ת עדיף. אבל לכאורה עיקר קושיית התוס' הרא"ש הוא על איסור אחיזה דאינו ודאי אלא ספק, וחז"ל אסרו, וע"ז הקשה דמשמעות הגמ' מצד איסור זו של אחיזה ולא מצד ספק השחתת זרע וא"כ ודאי איסור תורה דוחה איסור דרבנן, וכן דוחה ספק איסור דרבנן.

ובעיקר קושיית התוס' הרא"ש כתב האור שמח (תרומות פ"ז ה"ד) ליישב, דבאמת מצינו מחלוקת במשנה בתרומות (פ"ח מ"ב) בין ר"א ור"י במי שאוכל ולעס התרומה בהיתר ואמרו לו דכעשו נטמאת, דר"א אומר הואיל ולעס בהיתר מותר לו לבלוע, ור"י אוסר, ע"ש. וכתב האור שמח, דלפי"ז יל"פ קושיית הגמ' לר"א, ורוצים לפרש דין המשנה אפי' לר"א, דמצד איסור טומאה של התרומה מותר לו לבלוע לשיטתיה, ולכן הקשו שפיר למה יאחזו ועובר על איסור דרבנן, מוטב לו לבלוע סתם.

אבל בדברי יחזקאל (סי' טו סק"ח) שהביא תירוצו והקשה עליו דמה ההוא לפרש המשנה כר"א, הלא לדידיה כיון דלעס בהיתר אין איסור לבלוע, וא"כ מה הענין לאחזו שלא לטמא אבל אם נטמא אין איסור בליעה, ובע"כ המשנה כר"י, וא"כ שפיר הקשה הרא"ש דלר"י באמת מוטב לו לאחזו מצד איסור טומאה. אבל באמת בתורי"ד לעיל (יג, א) מבואר דאפי' לר"א לכתחילה יש לעשות כל טעדיק שלא לטמא, ורק בדעבד אם נטמא מותר לבלוע, ושפיר יל"פ מה"ט שיאחזו שלא לטמא, ורק הקשו מצד איסור דרבנן, ודוק. ורק יש להעיר עוד, דבאמת הרא"ש הקשה מצד איסור משמרת, והו"ל להקשות בכלל מצד איסור דאורייתא של טומאה לאכול תרומה בטומאה. ולחשבון האו"ש י"ל דבאופ"א דבאמת יעויין ברש"י שבת (יד, א) שכתב גבי גזירה באכילת אוכלים טמאים שמא עם האוכלים טמאים ישתה תרומה ויפסול בפיו ועובר על משמרת. והקשה המהרש"א כנ"ל ת"ל משום איסור אכילה של תרומה טמאה. ותי' הרש"ש דרש"י שם לר"א ובלעיסה אין איסור בבליעה, ולכן פי' רק משום משמרת וס"ל לרש"י דלר"א יש איסור משמרת עכ"פ. ולפי"ז יל"פ כן נמי בתוס' הרא"ש דאדרבה מצד איסור הגביר אתי כר"א, ורק הקשה עדיין מצד משמרת וס"ל דלר"א נמי אסור מדין משמרת.

היוצא מכ"ז, דנחלקו במשנה ר"א ור"י אם כבר לעס בהיתר אם מותר לבלוע, וכפשוטו לר"א מותר לגמרי לבלוע, אבל באור שמח נקט דגם לר"א יש ענין לכתחילה שלא לבלוע בטומאה וכן הוא בתורי"ד. והרש"ש כתב בדעת רש"י וכן יתכן לפרש בתוס' הרא"ש דגם לר"א יש איסור משמרת עכ"פ.

{שכבת זרע בלי הרגשה}

אמר שמואל וכו'. ויש ג' לשונות בגמ', לישנא קמא דשמואל דבלי הרגשה כלל טהור, אבל בהרגשה בעקירה טמא אפי' אם יצאה בלא הרגשה. לשנ"ב בעי נמי הרגשה ביציאה. וללשון ג' כל הדין הרגשה רק לגבי אי מזרעת אבל טמא אפי' בלי הרגשה.

והנה, הנידון בסוגיא הוא לגבי טומאת האיש, אבל מה הדין של הקרי עצמו דג"כ מטמא בנגיעה כמבואר להלן (ע"ב) מה הדין אם יצא בלא הרגשה, ללשון א' וב'. [ללשון ג' פשוט אף האיש טמא]. וכתב החזו"א

(מקוואות סי' ט ס"ק ו) דמוכח בגמ' דגם הקרי טהור, דהרי הקשו לשמואל מהמשנה (מקוואות פ"ח מ"ג) היה מהרהר בלילה ועמד ומצא בשרו חם טמא וכו', ות' דמשמש מטתו בחלום. ואם נאמר דהקרי עצמו טמא, א"כ אפשר נטמא פשוט מצד מה שנגע בהקרי, אפי' אם אין כאן דין ראייה, ובע"כ מבואר בגמ' דגם הקרי טהור.

ולמעשה צריכים להוסיף ביאור, דלכאורה יש לדון דלעולם הקרי טמא ורק יש שיעור טומאה מהקרי דבעי שיעור עדשה להלן, ואפשר לא חיישינן לכך אם לא מצא, ועכ"פ אינו טומאת ודאי.

ורק באמת כל עיקר הטומאה כאן במשנה הוא רק טומאת ספק, וכן פסק הרמ' (אבות הטומאות פ"ה ה"ו) דכל הטומאה רק לתרומה, ומקורו בתוספתא (נדה פ"ו ה"ה), והיינו דאין כאן ודאי לומר דראה קרי, ורק חיישינן מספק והוא טומאה רק לתרומה. וע"ז כתב החזו"א דאם נאמר דהקרי טמא, א"כ יש לחוש שמא נטמא מהקרי בשיעור עדשה ומידי ספק לא יצא.

והנה, בעיקר הדין כאן בקרי שלא בהרגשה, הרי מצינו נמי בדם נדות בלי הרגשה דטמא עכ"פ מדרבנן לתרומה, אבל בקושיית הגמ' מבואר דליכא טומאה מדרבנן כלל, דנפרש הטומאה במשנה מדרבנן לתרומה, ובין כך כל הטומאה במשנה שם מספק ורק לתרומה, וכן מפורש בתוס' יד, א דגם לתרומה טהורה בקרי שלא בהרגשה.

עוד ציין רעק"א בגליון הש"ס כאן לדברי התוס' נו, א דאפי' לשמואל בלשנ"ב דבלי הרגשה טמא, מ"מ בעינן עכ"פ מין הראוי להזריע, ולכן ש"ז יבשה אינה מטמאה שם. וה"ה נמי ש"ז מסרחת אחר ג' ימים אינה מטמאה לכו"ע, דאינו בכלל מין ש"ז הראוי להזריע.

ולדינא פסק הרמ' (ה' אבה"ט ד) כלשנ"ק דבעינן עכ"פ הרגשה מעיקרא, ובכס"מ ביאר דהגם לשון ג' מחמיר דלא בעינן הרגשה מ"מ רבא בסמוך מבואר דעכ"פ יש צד דבעינן מעיקרא הרגשה, ולכן פסק כן. ורק נתקשה למה לא פסק כדרכו כלשון שני שהוא בתרא מלשון קמא.

וע' פתחי נדה דלשנ"ק הוא לחומרא ולכן פסק כן בספק דאורייתא, ורק לשון ג' לא דמבואר ברבא דאין צד דבלי הרגשה טמא.

{למה איירי רבא בנקבה ולא בזכר}

בג' שאלות של רבא. ובתוס' הביאו דהריב"א הקשה מרש"י למה שאל רבא דווקא בזבה ועובד כוכבים נקבה ולא בזכר כמו בש"ז דאיירי בזכר. ות' רש"י דבאשה מתעגלין בב"א לפתחה וכו'. ואינו ברור כוונת התל'. וכתב הריטב"א דכוונתו לחלק בסברת הגמ' בין ש"ז למי רגלים, דמי רגלים מצי נקיט לה וכו' ולכן יתכן דלא אזלינן בתר עקירה. וע"ז חילק רש"י דבאשה יתכן כן, אבל באיש לא, ובאופן שנעקר יוצא.

אבל הרשב"א הבין כוונת רש"י דבאיש אינו מתעגל כלל וממילא אינו מטמא מדין מעיינות, דתנאי הוא במעיינות דמתעגל ויוצא, וא"כ ליכא טומאת מ"ר באיש. ותמה הרשב"א דלא משמע כן בגמ' להלן (נו, א) ואפי' מ"ר דאיש נמי טמא כמשמעות הברייתא שם בז' משקין וכו'.

ובאמת ברמ' (מו"מ א, יד) כתב דמ"ר דזב טמא משום דא"א בלא צחצוץ זיבה וכו', ותמה הכס"מ (שם) מגמ' דמבואר דיש מקור מפסוק, וצ"ע מקורו של הרמ', אבל עוד תמהו האחרונים, ע' או"ש (מו"מ ה, ה) ומרחשת (ח"א סי' לז) דלרמ' אינו מובן למה מ"ר של זבה טמא הלא אין שם צחצוחי זיבה, דלא יתכן כן באשה, ולהדיא מבואר כאן בסוגיין דמ"ר דאשה בכלל מעיינות.

ולדברי רש"י כאן א"ש, דלעולם באשה טמא משום מעיינות דמתעגל ויוצא, אבל באיש אינו מתעגל, ומ"מ טמא מדין צחצוחי זיבה, ומיושב קושיית הרשב"א.

{טהרת המ"ר מדין השקה ולדינא מדין חציצה}

שם. בערל"נ הקשה כאן למה א"א לטהר המ"ר מדין השקה כמו במים טמאים, ומצינו סוף מקוואות (י, ח) דמהני השקה למים טמאים אפי' בלועים בגוף האדם, ע"ש, וא"כ כאן ממנ"פ אם בתר עקירה א"כ כבר יצא ויש השקה, ואם לא הוי כחלק מהזבה ונטהרה עמה, ולא נטמא, ונשאר בקושיא.

ובאמת הוא חידוש גדול דכפשוטו השקה מהני לדבר שקיבלט, אבל מ"ר הוי מעיין ומקור הטומאה עצמה, ובערל"נ נקט דאפי' למעיינות יש טהרה של השקה, וע' אבנ"ז (יו"ד סי' רנד אות ה) ומקדש דוד (מח אות ב) שכתבו לדון כן דבמעיינות ל"ש השקה.

והנה, למסקנא אין פשיטות אם במ"ר דזבה אזלינן בתר עקירה או לא, ולדינא כתב הראב"ן (סי' שכו) דיש להקפיד אפי' בזה"ז דספק דאורייתא לחומרא ותטיל מים קודם טבילה, דבלא"ה אפשר נעקר ומטמא אח"כ ביציאה כדין נגיעה במעיינות. ובמהר"ח או"ז (סי' קיז) תמה עליו דלא יתכן כ"ז בזה"ז דהטבילה לבעלה בלבד, ודין נגיעה במעיינות אינו לבעלה אלא לטהרות. ורק כתב לדון מדין חציצה וכתב דאם זה כוונת

הראב"ן מדין חציצה הרי לזה אין ראיה מהסוגיא ורק כתב כן מסברא, ולמעשה הובא דברי הראב"ן ברמ"א (קצח מג) בשם י"א, ובש"ך שם (ס"ק נה) כתב דבדיעבד אינו מעכב, והאריך שם בסדרי טהרה מדין חציצה.

{לדינא מה שיעור קרי למגע ומה הדין בזיבה}

בסוגיא ע"ב מחלוקת בשיעור ראייה דקרי אם בעינן כחתימת פי האמה, ועקרי הראשונים בזה לעיל דף כב, אבל כאן בסוגיא יש עוד דעה דלנגיעה עכ"פ בעינן כעדשה כמו בשרץ, וכן פסק הרמ' לדינא (אבה"ט ה א), וכבר תמהו החידוד הלכות וערל"נ דבגמ' תלוי בדון מינה ומינה, והרמ' בעלמא בכמה מקומות פסק כמ"ד אוקי באתרה, ע' לח"מ מעשה הקרבנות פט"ז הי"ד שציין למ"מ כן בדעת הרמ'. ותי' דהרמ' מחלק בין גז"ש להיקש, דרק בגז"ש פסק דאוקי באתרה, אבל בהיקש פסק כמ"ד דון מינה ומינה ולכן כאן בהיקש מטמא כעדשה כמו בשרץ.

והנה כל הסוגיא הוא בקרי, ומה הדין בזיבה, כפשוטו כל הנידון רק בקרי דנלמד מאו איש ומשרץ, אבל בזיבה טמא אפי' במשהו, אבל בתוי"ט (פ"ה מ"ב) וכן ריש כלים (פ"א מ"ג) דקדק מדברי הרע"ב במשנתינו דס"ל דגם בזיבה למ"ד כעדשה בקרי ה"ה בזיבה, ותמה דסותר ד"ע ריש כלים דזיבה בכ"ש גם למגע. וכפשוטו כן מפורש נמי בב"ק (כה, א) דקרי דזב מטמא משום צחצוחי זיבה ובע"כ אפי' משהו זיבה מטמא, וכן בפשטות הברייטא להלן (נה, ב) וכריתות יג, ב) מבואר דזיבה הוא במשהו לנגיעה, וצ"ע דברי הרע"ב במשנתינו.